

מכתבים

ת"ד 24354 ירושלים 91240
letter@toravoda.org.il

דרך ארוכה שהיא קצרה

בעקבות מאמרו של הרב דניאל שפרבר "כבוד הציבור וכבוד הבריות" (דעות 16, סיוון תשס"ג)

הרב פרופ' דניאל שפרבר מייחס לי במאמרו "קיבעון הלכתי" (!). יורשה לי לציין:

1) חלק נכבד ממאמרו של ר' מנדל שפירא בנושא עליות נשים לתורה, שאותו הרב שפרבר מחייב, מתבסס על דברים שכתבתי בשו"ת 'בני בנים'.

2) בסוף התגובה שלי ב'Edah Journal' למאמרו של שפירא, צירפתי הצעה מנומקת, הלכה למעשה, להעלות נשים לתורה בשמחת תורה. לפי דעתי, ההצעה עונה על ההתנגדות ההלכתית לעליות נשים. זוהי דרך-ארוכה-שהיא-קצרה. הדרך האחרת של ריצה להנהיג עליות נשים כבר היום בקומץ מבוטל של בתי כנסת אורתודוקסים-שווינוניים, לא תוביל, להערכתי, לשום מקום.

הרב יהודה הנקין
ירושלים

Gerd Winner, לונדון 1972

על אמונה, אשליה ותקווה

צודקים ליבוביץ וגולדמן בטענתם ש"הכרת המציאות הטבעית אינה כופה עלינו את האמונה". לזה יש להוסיף שהכרת המציאות גם אינה כופה עלינו את אי-האמונה. לכן, 'האמונה אינה מסקנה כי אם עניין של בחירה'

היא מקרית או מתוכננת. רוב הדתיים אינם גורסים מקריות, ומניחים תכנון מסוים של ההתהוות והבריאה. מכאן הם באים לרעיון ההשפעה המסוימת והמתמדת של האל בעולם (אף על פי שאין לזה הכרח לוגי). אין לדעת אם הם צודקים, אולם גם אי אפשר לדחות אמונה זאת במחירידי. למרות קיום הרע בעולם אין הכרח לוגי לומר שאין השפעה אלוהית בעולם.

גילי זיוון מנתחת את הגותם של גולדמן וליבוביץ אל-מול גישות דתיות אחרות, ומציגה דיכטומיה של דת אשלייתית מול דת בלתי-אשלייתית. ברצוני להציע אפשרות שלישית להצגה זו. שלוש ההנחות היסודיות בתורת ההיגיון הן: 'הנחת הזהות', 'הנחת הסתירה' ו'הנחת השלישי הנמנע'. בעת המודרנית נעשה ניסיון לבנות תורת היגיון אינטואיטיבית, שבמקרים מסוימים אינה גורסת את 'הנחת השלישי הנמנע'. לענייננו, נוכל להציג בעזרתה אפשרות שלישית: דת בלתי-אשלייתית תקווית.

בעמדתו של האדם הדתי שאינו נוטה לקיצוניות יש שני צדדים: צד טרנסצנדנטי וצד ריאלי. הוא מניח שיש אלוהים שיתמוך בו; דתו היא דת של חום, אהבה ורגש; הוא מתפלל שאלוהים ישים שלום, טובה וברכה, חן וחסד ורחמים על עולמו. יחד עם זאת, הוא יודע שהעולם כמנהגו ינהג והוא אינו משלה את עצמו בנסים.

אכן, צודקים ליבוביץ וגולדמן בטענתם ש"הכרת המציאות הטבעית אינה כופה עלינו את האמונה". לזה יש להוסיף שהכרת המציאות גם אינה כופה עלינו את אי-האמונה. לכן, 'האמונה אינה מסקנה כי אם עניין של בחירה'.

זיוון מבחינה עקרונית בין הדת האשלייתית לדת הבלתי אשלייתית: "הדת האשלייתית מאמינה

הרהורים על הדעת ועל הדת התקווית והבלתי אשלייתית בעקבות מאמרה של גילי זיוון, 'דת בלתי אשלייתית' (דעות 16, סיוון תשס"ד)

ישראל הרשלה

כאשר אני קורא את סקירתה הבהירה של גילי זיוון על השקפותיהם של הוגי הדעות הדגולים ישעיהו ליבוביץ ואליעזר גולדמן ז"ל בנושא הדת הבלתי-אשלייתית, איני יכול שלא להסכים עם חלק גדול מדבריהם. יחד עם זאת, נשאר בפי טעם מר לאחר הקריאה. שוו בנפשכם: יש בעולם מיליארדים של אנשים דתיים, בעלי דתות שונות, כולם מתפללים לאלוהים יום יום על צרותיהם ובעיותיהם, וכולם מודים לו בעתות שמחה – האם כולם חיים באשליה? אולי. אבל האם אין זו התבטאות החלטית ומתנשאת? האם כאשר אנו מבקשים יום יום "רפאנו ה' ונרפא", או "ותן ברכה על פני האדמה" – זוהי דת להמון הפשוט, ואנו עושים שקר בנפשנו כי אין כאן אלא אשליה? מאידך, האם תפילותיהם של מחזיקי הדת הבלתי-אשלייתית הן רק מלמול הלכתי? האם הם יכולים לומר במצפון שקט לאדם השרוי בצרה גדולה, אשר מתפלל "יענך ה' ביום צרה" בדמעות שליש – "תפילתך תפילת שווא"?

ברצוני להדגיש שהבעיה איננה מיוחדת אך ורק ליהדות. הבעיה היא אוניברסלית והיא חלה על כל אדם דתי. העניין האוניברסלי יובא לדיון גם בהמשך.

נכון הוא שאסור לו לאדם הדתי לשקוע בפנטזיות ובאשליות שווא, אך יש להיזהר מניסוחים מדעיים של הדת והאמונה, המכבים כל ניצוץ של תקווה ומדכאים את מאווי לבו של האדם הדתי השם באלוהים את מבטחו. נכון גם כי חשיבה מדעית רציונלית היא חשיבה דטרמיניסטית, המחפשת לכל סיבה מסובב, ודוחה השפעות מטפיזיות על הטבע. משום כך, אדם דתי בעל חשיבה מדעית לא יתיר לעצמו לשקוע באשליות ובהזיות, ויתרחק מפעולות מאגיות כגון סגולות וקמיעות. ואולם, גם איש מדע שואל את עצמו כיצד נברא העולם, וגם הוא תוהה אם התהוות העולם על תופעותיו

מכללת גבעת ושינגטון ומרכז יעקב הרצוג שמחים להודיע על פתיחת:

חכמות נשים

בית מדרש תורני אקדמי לבנות

חכמות נשים בנתיב ביתה (פסלי יוד א')

המכללה האקדמית לחינוך גבעת ושינגטון, בשיתוף מרכז יעקב הרצוג ללימודי יהדות, מציעה לך לימוד משמעותי וחוויתי של מקורות ישראל. לימוד מעמיק במקרא, בתלמוד, במשנה, במדרש ובפרשנויות יהודיות, ספרותיות, קולנועיות ואישיות.

התוכנית מיועדת לסטודנטיות המבקשות להוסיף ללימודיהן מימד יהודי עמוק ומשמעותי, ולהפוך את השהות במכללה לאתגר בונה ורלוונטי לחייהן האישיים והמקצועיים.

• המשתתפות בתוכנית יזכו למימון של 50% משכר הלימוד.

• חלק מלימודי בית המדרש יוכרו כלימודים אקדמיים בהתאם להתמחות.

לפרטים והרשמה:

www.gw.macam.ac.il 1-800-280-281

בנוסף במכללת גבעת ושינגטון תואר B.Ed ותעודת הוראה בחוגים:

- חינוך גופני • אנגלית
- תנ"ך • חינוך מיוחד • ספרות*
- מתמטיקה • מדעים*

4 סרטי ישראלי שותף

*כפוף לאישור המל"ג

ביכולתה של הדת לשחרר את האדם ממגבלותיו, לחולל טרנספורמציה במציאות האנושית ולגאול את האדם מחולשותיו, לעומתה, פועלת הדת הבלתי אשלייתית מתוך הכרה כי לעולם היא לא תוכל לחלץ את האדם מהמציאות האנושית הבלתי שלמה שבתוכה הוא נתון". אבל בהמשך היא מצטטת מגולדמן נורמה התנהגותית: "את המציאות האנושית יש לקבל כמות שהיא וללא אשליות כי נוכל להיחלץ ממנה". ואני שואל: מדוע חייב האדם להשלים עם המציאות שבה הוא נתון? זה הרי אינו ציווי דתי. ההפך: הציווי או הרגש הדתי אומר לו: "קווה אל ה', חזק ויאמץ לבך, וקווה אל ה'".

בהזדמן הדבר לידי, הייתי מייגע לאדם דתי השרוי בצרה, לעשות כל מה שבידו לעשות כדי לשפר את מצבו - בכלל זה יש מקום גם להתפלל ולמלא את הלב בתקווה ובביטחון, אבל לא לסמוך על הנס. מצד אחד יש לדעת כי "השמים שמים לה" והארץ נתן לבני אדם" ו"העולם כמנהגו נוהג", ומצד שני - קווה אל ה'.

נכון שיש בהתנהגות כזאת סתירה לוגית. אבל האם הדת הבלתי-אשלייתית חופשית מסתירות לוגיות? האם עשיית דברים שאינם מוצא להם טעם, מלבד זה שהם לשם שמים, היא יותר רציונלית? האם אמירת תפילות ללא הבנת משמעותן או ללא הסכמה להן היא הגיונית יותר?

הדת הבלתי-אשלייתית מחייבת, לדברי זיוון, פרשנות מהפכנית מפרכת שמובילה לפלורליזם דתי ותרבותי. אפשר רק לברך על פלורליזם דתי ותרבותי, אבל האם שיטתם של ליבוביץ וגולדמן היא כזו? עצם החלוקה בין דת אשלייתית ודת בלתי-אשלייתית יש בה משום התנשאות של נושאי הדת הנאורה לעומת הפרימיטיביים, "ההמון", שזקק לאל חווייתי ונוכח.

ספר חדש

בהוצאת
ישיבת שיח יצחק

מהו פוסטמודרניזם? מה מסתתר מאחוריו?

האם ישנו קשר בינו לבין התופעה הפוסט-לאומית בארץ ובעולם?

בספר זה ניסיון ראשון מסוגו להתמודד עם שאלות אלו מוויית מבט דתית. מבט זה חושף לא רק את נקודות האור שבתופעות ה"פוסט", אלא הרבה מעבר לכך. מציע הוא קריאה חדשנית ליהדות בת זמננו, קריאה העשויה להשפיע על מאפייניה של הדתיות עצמה.

"הדה-קונסטרוקציה הפוסטמודרנית שוברת את הכלים, וטוענת שהמציאות איננה אלא הבנייה תרבותית. אך הפרשנות הקבלית לכך היא, כי שבירה זו של הכלים מביאה לזיכוכם. האדם איננו יכול ליצור יש מאין, אך יכול הוא להשתמש בשברים כדי לברוא עולם חדש.

הפוסטמודרניזם פותח אפשרויות, אך סוגר את הדלת בפני אמת מוחלטת. אבל דווקא באפשרות זאת טמון החופש המיסטי. אם אמנם יצירה כאן, הרי בטל ההבדל בין יצירה לאמת, או ליתר דיוק: ניתן לאדם הכח ליצור את הממשות. וכך הופך הוא מנברא לבורא".

ישיבת שיח יצחק
Yeshivat Siach Yitzhak
In Memory of Rav Dr. Isaac Breuer

מחיר הספר במחיר קטן - 40 ש"ח. כתיבה: רחל 30 ש"ח
לתיאום: ישיבת שיח יצחק, טלפון: 02 9928833